

Kuva Taideyliopisto | Veikko Kähkönen

Musiikin erikoiskirjasto

Teksti | Maaria Harviainen

■ Musiikki on yksi ihmislajin ja ihmiskunnan vanhimpia kommunikoinnin ja itseilmaisun muotoja. Musiikkia opiskellaan, siitä toivotaan ammattia ja valmistutaan ammattiin, mutta musiikkia myös harrastetaan paljon. Suomessa musiikin kanssa pääsee kosketukseen muskarista vanhainkotiin. Suomessa on myös laaja, ilmainen, kaikille avoin erilaisten musiikkikirjastojen verkosto. Suomessa, toisin kuin monessa muussa maassa, myös korkeakoulujen kirjastot ovat kaikille avoimia. Miksi musiikin erikoiskirjasto on tärkeä ja miksi sellainen pitäisi säilyttää? Kysyin näitä kysymyksiä muutamalta tulevien muusikoiden, opettajien ja tutkijoiden kasvattajalta. Vastauksissa otettiin vahvasti kantaa kirjastojen avoimuuden, maksuttomuuden ja ylipäätään kirjastojen olemassaolon puolesta.

Käyttäjät arvostavat saavutettavuutta

”Suomessa kirjastot ovat ilmaisia, mikä on mielestäni olennaista koko yhteiskunnan kannalta. Tämä on arvokas asia, jonka huomaa viimeistään silloin, kun asuu tai vieraillee maassa, jossa kirjaston käyttö on rajoitettua ja maksullista.” (Marja Heimonen, MuT, yliopistonlehtori, musiikkikasvatus)

Marja Heimonen – Kuva | Kalle Kallio

Musiikinopiskelijoille nuottimateriaalin saatavuus on opiskelun ehto, opiskeluvuosien aikana soitetaan tai lauletaan läpi valtava repertoaari erilaista musiikkia. Ohjelmiston hankkiminen ilman kirjaston olemassaoloa kävisi monelle opiskelijalle mahdottomaksi jo pelkästään taloudellisesta, kuten opettajat toteavat. Opettajat huomioivat toki digitaalisen nuottimateriaalin olemassaolon, mutta korostavat sitä tosiasiaa, ettei kaikki musiikki yksinkertaisesti ole saatavilla verkosta vapaasti ja ilmaiseksi. Musiikkikirjastosta löytyvät myös vanhat, loppuunmyydyt painokset ja tekijänoikeuksien alainen musiikki, joka kirjastoon on hankittu tekijänoikeudet huomioiden. *”Vaikka nuotteja on paljon myös diginä, opiskelijoillemme tärkeät nuotit ovat monesti vielä tekijänoikeuksien alaisia eivätkä vapaita.”* (Ulla Pohjannoro, MuT, yliopistonlehtori, DocMus-tohtorikoulu)

Sähköiset aineistot yhä tärkeämpiä

Opettaja-tutkijat nostavat esille myös kirjallisuuden ja tutkimuslehtien saatavuuden niin painettuina kuin elektronisina ja tässä ollaan aineistomuodon suuren muutoksen ja erikoisen problematiikan äärellä. Viimeisen kymmenen vuoden aikana muutos painetusta aineistosta kohti elektronisia tutkimusaineistoja on tavoittanut myös humanistiset ja taiteen tutkimuksen alat. Painetun kirjallisuuden ja kausijulkaisujen määrä pienenee ja e-aineistojen merkitys ja määrä kasvaa.

Yliopistomaailmassa aineistomuodon muutoksella on ollut monenlaisia seurauksia. Digitaaliset aineistot ovat periaatteessa helposti saatavilla sekä opiskelijoille että opettajille suoraan omalle koneelle. Yliopiston/kirjaston on kuitenkin ensin ostettava vuosittain käyttöoikeudet aineistoihin. Yhden aineiston vuosihinnat vaihtelevat tuhansista kymmeneen tuhansiin. Monitieteinen yliopisto kykenee kenties hankkimaan aineistoja suuremmille tutkimusaloille, mutta pienet alat jäävät usein ilman. Pieni yliopisto taas pystyy hankkimaan oman erikoisalansa aineistoa, mutta monitieteiset aineistot ovat yleensä ulottumattomissa. Tähän jälkimmäiseen kategoriaan kuuluu mm. Taideyliopisto.

Tieteellisten elektronisten aineistojen kustantaminen ja jakelu on keskittynyt muutamalle ylikansalliselle yhtiölle, jotka myyvät aineistojen käyttöoikeuksia yleensä suoraan yliopistoille/korkeakouluille ja vain yhdelle organisaatiolle kerrallaan. Yliopistojen muodostamat konsortiot voivat hankkia aineistoja konsortion käyttöön edullisemmin, mutta eivät rajattomasti eivätkä aineistojen hinnat aina kuitenkaan laske tasolle, joka olisi kaikkien korkeakoulujen tavoitettavissa. Koska e-aineistojen kustantajat tekevät sopimuksia vain organisaatioiden ja/tai kansallisten konsortioiden kanssa, ovat esimerkiksi samoja oppialoja edustavien korkeakoulujen yhteiset aineistohankinnat yleensä mahdollittomia toteuttaa.

Aineistojen käytön sopimukseen kuuluu vapaa paikalliskäyttö, mutta on aikamoinen ponnistus lähteä vaikkapa Oulusta Helsinkiin jonkin sellaisen aineiston takia, joka on saatavilla vain Taideyliopistossa. Tähän on toki kehitetty erilaisia artikkeleiden hankintapalveluita parantamaan saatavuutta, mutta ongelmaa ne eivät ratkaise. Tämä on tilanne, josta opettajat ja tutkijat ovat syystä huolissaan. ”Mitä tulee muiden kirjastojen aineistoihin, Helsingissä asia on vielä jotenkin mahdollinen, kun vierailu Kaisaan [Helsingin yliopiston Kaisa-kirjasto] on mahdollista, vaikka kynnyksinä tietysti on aina. Pienellä paikkakunnalla toimiva yo-yhteisö tai amk on siten vielä huonommassa asemassa.” (Ulla Pohjannoro)

Kenen kirjasto

Kaikesta huolimatta ilman kirjastojen vahvaa sekä rahallista että työvoiman panostusta elektronisten aineistojen hankintaan ja käyttöön saattamiseen, aineistot olisivat vieläkin harvempien, kenties varakkaiden yritysten käytettävissä. Kirjastot yrittävät luovia ja selviytyä tässä epävarmassa maastossa. Yliopiston opettajat arvostavat kirjaston ponnistukset korkealle, mikä tietysti lämmittää mieltä. Opettajat kiittävät aineistojen saatavuutta, joustavaa hankintaa ja käytön helppoutta sekä löydettävyyttä.

Käytön helppouteen ja löydettävyyteen sekä aineiston joustavaan hankintaan kirjasto on yrittänyt vaikuttaa mahdollisimman paljon. ”*Historian opettajana kirjastoresurssi on kaikkein keskeisin sekä opiskelijalle että opettajalle.*” (Markus Mantere, FT, professori, sävellys ja musiikinteoria, historiafoorumi) Kirjastolle yhteistyö opetushenkilökunnan kanssa on olennaista, jotta kirjasto pystyy täyttämään tehtävänsä.

Markus Mantere – Kuva | A-J Savolainen

Kirjasto palvelee

Aineistojen moninaisuudesta johtuen niiden löydettävyys ja helppokäyttöisyys on entistä tärkeämpää. Kirjasto tekee yhteistyötä opetuksen kanssa tarjoamalla tiedonhankinnan opetusta ja ohjausta. ”*Jos kirjaston apua ja koulutusta esimerkiksi tiedonhaussa ei olisi, jäisi opinnäytetöiden perusta hyvin heikolle pohjalle.*” (Marja Heimonen) Samalla kirjasto säilyttää yhteyden opetukseen ja taiteelliseen toimintaan. Vuorovaikutus on tärkeää puolin ja toisin.

Viime vuosina erityisesti korkeakoulukirjastot ovat saaneet roolin myös tutkimuksen tukena. Tutkimusjulkaisujen päätyminen maksullisiin palveluihin on saanut vastavoimakseen avoimet julkaisuarkistot. Kirjastot ovat usein näiden julkaisuarkistojen ylläpitäjiä, myös Taideyliopiston uusi julkaisuarkisto Taju on pitkälle kirjaston luomus, monia yhteistyötahoja unohtamatta. Taideyliopiston kirjasto työskentelee yhdessä yliopiston tutkimuspalveluiden ja muiden yliopiston palveluiden kanssa kouluttaen ja ohjaten tutkijoita paitsi perinteisessä tiedonhankinnassa, myös tutkimusaineistojen hallinnassa, tutkimusaineistosuunnitelmien laadinnassa ja tutkimuksen avointen julkaisukanavien löytämisessä ja käyttämisessä.

Kirjastossa soi

Elektronisten aineistojen hurjasta kasvusta huolimatta, meillä on yhä kirjastossa painetut kokoelmat, nuotit ja kirjat, vanha painettu aineisto ja arkiston kokoelmat. Ne ovat edelleen ainutlaatuista materiaalia, jota ei ole saatavilla digitoituna. Edelleen on olemassa myös kirjasto tilana, vaikka koronavuosi on sen melkein kokonaan hiljentänyt. ”*Kirjasto on keidas, jossa voi mm. kuunnella äänitteitä ja lukea. Se on rauhallinen paikka, jossa opiskelija voi keskittyä ja valmistautua vaikkapa tenttiin tai kirjoittaa tutkielmaa. Myös opettajille ja tutkijoille kirjasto on erityisen tärkeä työskentelypaikka.*” (Marja Heimonen) Toivottavasti taas ensi syksynä hyllyjen välissä porisee äänten ja kielten sekamelska, kun uudet opiskelijat tulevat kirjastoon. Alakerrassa kuunteluhuoneen oven raottuessa sisältä raikaa musiikki napulat kaakossa -tyyliin ja yläkerrassa musiikkikasvatuksen opiskelijat jammailevat. Ehkä joku tutkija viilettää kiireesti meteliä karkuun hiljaiseen lukuhuoneeseen tai sulkeutuu tutkijankammioonsa.

”*Nuotit, maksulliset tieteelliset lehdet ja kirjat ovat monen tutkijan ja taiteilijan näkökulmasta niin arvokkaita, että musiikkiin erikoistunut tieteellinen kirjasto on elintärkeä ammattimaiselle toiminnalle nyt ja tulevaisuudessa.*” Opettajat toivottivat Intervalli-lehden lämpimästi tervetulleeksi takaisin. ■